

29:17

Vid ett kraftigt regn drabbades en fastighet av översvämning inomhus. Kommunen, som inte förmått bevisa att den kombinerade avloppsledningen kunnat avleda ett tioårsregn utan dämning till källargolvets nivå, har ålagts att ersätta skadorna på fastigheten.

F. och I.A. äger sedan 1970 fastigheten H 5:61 i Marks kommun. Den ligger strax utanför tätorten Skene men inom verksamhetsområdet för kommunens allmänna vvanläggningar. Fastighetens drän- och spillvattenavlopp är kopplade till kommunens kombinerade avloppsledning – en 225 mm betongledning – medan takvattnet leds ut på annat håll. På fastigheten finns en villa byggd 1969 i ett och halvt plan. Källaren inrymmer TV-rum, pannrum, tvättstuga, bastu, dusch, matkällare och syrum, sammanlagt cirka 90 m². Golvbrunn finns i tvättstugan och pannrummet och i en utvändig källartrappa. Vid en översvämning den 15 juli 1995 vattenfylldes hela källarplanet upp till 45–50 cm med svartvatten.

F. och I.A. yrkade förpliktande för kommunen att ersätta dem för översvämningsskadorna med sammanlagt 27 536 kr jämte ränta.

Kommunen bestred skadeståndsskyldighet.

F. och I.A. anförde: Mellan 1970 och 1980 var det ett flertal stopp i avloppsledningen. Därefter hade de inga problem förrän de 1995 drabbades av nu ifrågavarande översvämning genom att avloppsvatten baklänges trängde upp i källaren. Även grannfastigheterna H 5:19, 5:43 och 5:60 fick översvämning vid detta tillfälle. Den 7 april 1999 var det åter stopp i avloppsledningen. Enligt spolpersonalen var det en träbit som kommit in i systemet. Den 26 augusti 1999 inträffade åter en översvämning på grund av baktryck i ledningen. Även H 5:19 drabbades då. Vid detta tillfälle var F.A. hemma och han kunde larma brandkåren samt vidta åtgärder. Vattnet stod denna gång bara 5 cm över källargolvets. Vid 16-tiden den 17 december 1999 var det dags igen. Avloppsvatten trängde då på nytt in i makarna A.:s källare på grund av baktryck och orsakade skador av mindre omfattning. Situationen var även denna gång så pass allvarlig att brandkåren tillkallades för pumpning. Detta var alltså den tredje baktrycksskadan som inträffat i makarna A.:s bostad. Med hänsyn till de översvämningar de drabbats av anser de inte att kommunens anläggning uppfyller de krav på hälsoskydd och skäliga anspråk på säkerhet som anges i 12 § va-lagen. En orsak till att de drabbades av översvämning år 1995 kan vara att markdränering från ett antal hektar åkermark på båda sidor om Slättgatan är kopplad till kommunens spill-

vattenanläggning. Eventuellt är kommunens nät för klent dimensionerat eller så är mycket takvatten och dränvatten kopplat till anläggningen.

Kommunen anförde: Enligt kommunens beräkningar uppfyller den kombinerade ledningen det i VAV P49 fastställda funktionskravet varför anläggningen i va-lagens mening uppfyller skäligen anspråk på säkerhet. Det regn som orsakade skador på A.:s fastighet motsvarade mer än ett hundraårsregn och ett sådant regn har anläggningen inga möjligheter att klara. Ett tioårsregn medför en uppdämning till +64,30 i brunn SNB 5004. Nivån för källargolvet i makarna A.:s fastighet ligger på +64,36. Teoretiskt sett klarar alltså anläggningen ett tioårsregn utan att det blir översvämning i makarnas källare. Däremot tål inte anläggningen någon ytterligare belastning. Kommunen har för avsikt att bygga om ledningen till ett duplikatsystem under år 2000. Ledningen i Slättgatan är filmad den 7 september 1999. Därvid framkom att en 160 mm PVC-ledning var kopplad till kommunens ledning. Ledningen avvattnar 1–2 ha åkermark. Denna dräneringsledning kopplades till det allmänna systemet 1954–55 av dåvarande Skene köping. Gatukontoret har vid undersökning av flödena i denna dränvattenledning kommit fram till att flödet beroende på nederbördsförhållandena varierar från nära 0 till max. 0,3–0,5 l/s. Vid översvämningstillfället hade vädret varit torrt och varmt under en längre period varför dräneringsflödet inom området kan antas vara betydelselöst vid kapacitetsberäkningarna. Men om dessa beräkningar korrigeras med tillägg av maxflödet från dräneringsledningen (0,5 l/s) och med avdrag för att takytan från fastigheten inte varit kopplad till den kombinerade ledningen (2,5 l/s), kommer trycklinjen i brunn SNB 5004 att sänkas till +64,24. Det ökar alltså marginalen ytterligare. Åkermarkens dränering var påkopplad under perioden 1980–1995 då det inte skulle ha inträffat några översvämningar på makarna A.:s fastighet. Detta visar ytterligare att va-anläggningen uppfyller skäligen anspråk på säkerhet. Den troliga orsaken till översvämningarna är i stället att någon vid översvämningstillfället 1995 lyft på locket till någon av brunnarna i området.

Va-nämnden yttrade:

Enligt 12 § lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-lagen) skall en sådan anläggning vara försedd med de anordningar som krävs för att den skall fylla sitt ändamål och tillgodose skäligen anspråk på säkerhet. Så länge anläggningen behövs skall huvudmannen vidare underhålla denna och i övrigt sörja för att den på tillfredsställande sätt fyller ändamålet. I fråga om avloppsanläggning innebär detta bl.a. krav på sådant utförande och underhåll att den under normalt förekommande betingelser avleder tillrinnande vattenmängder på åsyftat sätt utan risk för inflöde i va-installation som hörigen kopplats till anläggningen. Om skada uppkommer till följd av att anläggningen inte uppfyller dessa krav, kan huvudmannen enligt 29 § va-lagen förpliktas att ersätta skadan. Ansvar är i detta hänseende oberoende av vållande. Det torde i princip ankomma på huvudmannen att visa att anläggningen uppfyller de uppställda kraven. Av såväl nyssnämnda lag som allmänna

rättsgrundsatser följer emellertid att skadeståndsansvar vanligen utesluts vid extraordinära naturhändelser som exempelvis ett för orten ovanligt intensivt regn eller andra exceptionella vattenflöden. I praxis har huvudmannen ansetts vara fri från ansvar inte bara vid rena katastrofregn utan i princip så snart regnet, som ensamt orsakat skadan, konstateras vara intensivare än det regn för vilket anläggningen med hänsyn till samtliga föreliggande omständigheter skall vara dimensionerad och underhållen. Naturligtvis förutsätter ansvarsfrihet också att översvämningsskada inte skulle ha inträffat redan vid den dimensionerande regnet.

När det gäller allmänna ledningsnätets kapacitet har Högsta domstolen beträffande dagvattenförande avloppsledningar i avgörandet NJA 1984 s.721 godtagit att de av Svenska vatten- och avloppsverksföreningen (VAV) utarbetade anvisningarna om dimensionering i publikationen VAV P28 läggs till grund för bedömningen av om en va-anläggning uppfyller skäligen anspråk på säkerhet. Har en avloppsanläggning dimensionerats i enlighet med vad som anges i dessa anvisningar, bör enligt Högsta domstolen lagens krav på denna punkt anses uppfyllda, såvida det inte i det särskilda fallet föreligger någon utredning som föranleder en annan bedömning. Det torde i förevarande fall innebära att femårsregnet skall vara dimensionerande för kommunens kombinerade avloppsledning. Att en dagvattenförande ledning är dimensionerad för ett femårsregn betyder att den skall kunna avleda tillrinnande flöden vid ett sådant regn utan att trycklinjen stiger över rörets inre hjässa.

En skärpning av säkerhetskravet har sedermera skett genom rättsfallet NJA 1991 s.580. I fråga om dagvattenförande ledningar räcker det enligt detta avgörande inte med att gängse dimensioneringsnormer har iakttagits. Avgörande för om lagens säkerhetskrav har uppfyllts är i stället den för ansluten bebyggelse rådande totala översvämningsskadan, bedömd med hänsyn till föreliggande säkerhetsmarginaler som exempelvis nivåskillnaden mellan källargolv och ledningshjässa. I rättsfallet hänvisas till VAV:s publikation P49, där det som godtagbar standard i förevarande sammanhang anges att avloppsnät ingående i allmän va-anläggning med avseende på risk för källaröversvämning bör anordnas och skötas så att de mest utsatta fastigheterna statistiskt sett inte löper risk att drabbas av översvämningar med kortare återkomsttid än tio år.

I senare översvämningsskador, som dock inte prövats av Högsta domstolen, har det sålunda skärpta säkerhetskravet ansetts innebära att ägare av fastigheter med golvbrunnar eller andra fria inloppsöppningar i källargolvsnivå från dagvattenförande avloppsledning normalt inte skall behöva räkna med uppdämning i ledningen över denna nivå vid mindre intensiva regn än tioårsregnet. Detta funktionskrav i fråga om avloppsanläggningens kapacitet har ansetts uppfyllt om dämningshöjden i ledningen vid tioårsregnet legat under källargolvsnivån med de fria inloppsöppningarna.

Det är i förevarande fall ostridigt att avloppsvatten i samband med ett kraftigt regn den 15 juni 1995 via golvbrunnar och möjligen också på annat sätt har trängt in i makarna A:s källare och orsakat skador. Utredningen tyder på att regnintensiteten

i fastighetens närområde vid översvämningstillfället varit avsevärt kraftigare än ett tioårsregn.

Kommunen har bestritt skadeståndsansvar under hänvisning till att den allmänna anläggningen uppfyllt gällande funktionskrav och följaktligen tillgodosett skäliga anspråk på säkerhet. Makarna A. har emellertid ifrågasatt detta och gjort gällande att kommunens ledningsnät inte haft tillräcklig kapacitet vid översvämningstillfället och att det antagligen brister i kommunens beräkningar av flödet i avloppssystemet.

Som förut sagts ankommer det i princip på kommunen att visa att anläggningen uppfyller funktionskravet. För att klara den bevisuppgiften har kommunen återoplat av kommunen gjorda kapacitetsberäkningar enligt vilka trycklinjen i brunn SNB 5004 vid tioårsregnet skulle ligga 6 cm eller vid korrigerat värde 12 cm under nivån för källargolvet i makarna A.:s fastighet. Trycklinjeberäkningarna har gjorts med tillämpning av den s.k. rationella metoden enligt VAV P28. I målet har bl.a. redovisats en skiss med de närmast berörda fastigheterna och ledningssystemet med ledningssträckor och avvägda källargolvsnivåer och vattengångar i brunnarna. Vidare en skiss över ledningsprofilen mellan brunnarna SNB 5005, 5004, 5003, 5002 och 5001 med inlagd trycklinje mellan 5005 och 5002 och bl.a. ledningssträckornas lutning samt beräkningen av flödet till de skilda brunnarna.

Va-nämnden noterar vid granskning av det redovisade beräkningsunderlag till följande. Beräkningarna torde till en början förutsätta att det föreligger fritt utlopp i brunn 5001. Handlingarna visar inte att så är fallet. Vid beräkningarna förefaller inte ha beaktats den förmodligen inte oväsentliga friktionsförlust som ledningarnas ålder och beskaffenhet borde ge upphov till. Det tillämpade friktionsförlustdiagrammet, som getts in i målet, torde gälla för nyanläggning. Någon närmare utredning om ledningarnas beskaffenhet föreligger heller inte. Det är härvid att märka att den för makarna A.:s fastighet kanske mest kritiska ledningssträckan på 83,9 m mellan brunnarna 5004 och 5003 endast har en lutning på 0,08 promille. Det torde innebära att ledningen på den sträckan inte är självrensande utan förutsätter kontinuerlig spolning eller annan rensningsåtgärd. Vid beräkningen av flödena förefaller avrinningsområdet vara väl snävt avgränsat. Endast takytorna har beaktats. Inget tillflöde har beräknats från gatumark, andra hårdgjorda ytor eller andra ytor över huvud taget. Utredningen visar inte att detta är ett korrekt förfarande. Beträffande makarna A.:s egen fastighet är exempelvis upplyst att där finns ett spygatt i en utvändig källartrappa som är kopplat till den kombinerade avloppsledningen. Från detta spygatt har inte beräknats något flöde. Vad gäller de allmänna ledningssträckorna syns inte heller något flöde ha beräknats från brunn 5900. I fråga om den av parterna diskuterade åkermarkens betydelse i det här sammanhanget kan på i målet föreliggande underlag inte beräknas vilka flöden från dränering och eventuellt relevant avrinning som kan påverka dämningshöjden vid makarna A.:s fastighet. Men enligt nämndens skattning borde flödet vara betydligt större än vad kommunen räknat med.

Med hänsyn till den knappa säkerhetsmarginal som kommunens egna beräkningar lett fram till och den osäkerhet som enligt det ovan anförda syns vidlåda

beräkningarna som sådana, kan det enligt Va-nämndens bedömning inte anses att kommunen i målet har förmått bevisa att den kombinerade avloppsledningen har kapacitet att utan dämning upp till källargolvsnivån kunna avbörda tillrinnande flöden från regn som statistiskt sett har en återkomsttid av tio år. Även det förhållandet, vilket kommunen inte har kommenterat i målet, att makarna A.:s fastighet enligt uppgift vid två ytterligare tillfällen under andra halvåret 1999 har drabbats av uppträngande bakvatten från den allmänna ledningen, kan tyda på att denna ledning inte håller erforderlig kapacitet.

Mot denna bakgrund finner Va-nämnden kommunen inte kunna undgå skadeståndsskyldighet för ifrågavarande översvämning. Vad makarna A. begärt ersättning för som psykiskt lidande utgör dock ingen ersättningsgill skada i det här sammanhanget. Om övriga ersättningsbelopp och fordrad ränta råder ingen tvist.

Makarna A.:s yrkande om ersättning för psykiskt lidande skall därför ogillas medan deras talan i övrigt skall vinna bifall.

Va-nämnden förpliktade kommunen att till makarna A. utge 22 536 kr jämte ränta.

Beslut: 2000-07-05, BVa 33

Mål nr: Va 81/98